

Titel: En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan

Citation: "En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 .
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-dj-txr-root.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredøgørelse

1. Bibliografisk beskrivelse 193
2. Manuskriptbeskrivelse 198
3. Tilblivelseshistorie 199
4. Udgivelsesmåde 201

1. Bibliografisk beskrivelse

»En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan« blev trykt som en føljetonartikel i *Fædrelandet*, 6. årgang, nr. 1890-1891, der udkom mandag den 19. maj og tirsdag den 20. maj 1845. Artiklen er signeret »A«. *Fædrelandet* blev udgivet af J.F. Giødwad og C. Ploug; førstnævnte fungerede også som ansvarlig redaktør. Avisen blev trykt i det Brännichske bogtrykkeri i København, og begge numre lå færdige fra trykkeriet kl. 20. Prisen var 6 skilling i løssalg, 5 mark pr. måned, 15 mark pr. kvartal og 3 rigsdaler pr. kvartal leveret uden for København.

Læresag, hvortil den mest udmærkede lærde Ingeniørs Kræfter neppe vilde have været tilstrækkelige. Det er ikke vor Hensigt at løse mindste Etage paa denne Mand, hvis selvsøgende Nidkærlighed og uendelige Flid vi godt vide at skaffe; men derfor kunne vi dog ikke undlade at vedgaar, at det fra det første Øieblik af var umuligt for ham tilbørligt at udfylde den ham overdragne Post, saa at Skolens Bestyrelse strax, da Undervisningen begyndte i Fagclasserne, ret godt vidste, at den af al Magt maatte stræbe efter at skaffe sig Tilgang af Lærere i de derhen hørende Vidensfæber, navnlig i Ingenieurvidensfæberne. Men fordi Bestyrelsen strax stode paa en saa væsentlig Hindring, lod den sig ikke afstrække fra at gaar frem; den holdt sig overbevist om, at de Elever, som den kunde dimittere med de Midler, Skolen besad, dog vilde være langt bedre underviste, end den Tilgang, de specielle Corporer tidligere havde faaet.

Dog, Vanskeligheden for Skolen saa ikke alene i at finde Lærerepersonale, den besad ei heller Midler til at lønne saa mange, som den behøvede. Elementarclassens Undervisningsapparat, som først maatte ordnes, og som virkelig ogsaa i det første Øieblik var det væsentligste, hvis den tilføjede Reform skulde blive gennemgribende og den ude Egning vel grundlagt, havde medtaget en saa stor Del af de til Skolens Haadighed stillede Midler, at man kun tarvelig kunde sørge for Lærere til Fagclasserne. Man haabede, saaledes som det viligen kunde være, og saaledes som det ogsaa er skeet ved Artilleriet, at Disficerer af de forskellige Corporer, ved at optræde som Lærere i Fag, der saa nøie hængte sammen med Corporernes praktiske Virksomhed og hele Udvikling mere, skulde finde deres Ven i en hurtigere Befordring i Honorarer, end i Honorarer, medens de virkede ved Skolen. Men dette var kun Forhaabninger; Virkeligheden var, at man saavendte et tilstrækkeligt Antal Lærere i Fagclasserne og i det Hele Midler til behørigt at betale Lærerne i Fagclasserne, saalænge man ikke med Sikkerhed kunde love dem Befordring paa Grund af deres Ansættelse ved Skolen. Med Savnet af Lærere fulgte Savnet af Lærebøger, som,

selv der hvor Lærerne vare tilfjæde, først lidt efter lidt og med stor Besøining kunde tilbebringes.

Naar endnu vanskeliger, end at skaffe Skolen Lærere, blev det at skaffe den vel forberedte Elever. De første, der paa en Maade kom til Skolen som Følge af Reactionen mod det ældre Undervisningsvæsen, medbragte en vis Enthousiasme for Anslæten og billige Forhaabninger om, at deres Kræfter snart skulde blive benyttede til at gennemføre Skolens formodede Formaal, Reform af hele Hærvæsenet. Den Tilgang, som skyldtes denne Hærfag, ophørte imidlertid snart, saa at kun de materielle Fordele lokkede Elever til Skolen. Men da Artilleriet, som krævede det største Antal Elever, ogsaa ydede de ringeste Fordele, saa saavendte Skolen Tilgang, saalænge indtil en heel ny Slægt vorede frem, som særlig havde rettet sin Stræben mod Højskolen. Imidlertid vare disse Vanskeligheder ingenlunde uforudset; man indsaar godt, at mange Tillem্পninger maatte finde Sted for at holde Skolen i Gang, og for lidt efter lidt at bringe den til at opfylde de den paalagte Forpligtelser. For at lette denne Tillem্পning, uden dog at bringe Skolen til at tabe sin sande Betydning over Litteratortillem্পninger, havde man ansat en Undervisningsdirecteur, hvis Hoved det især var, ved Hjælp af det af Skolens faste Lærerepersonale bestaaende Undervisningsraad, at bringe Enhed og Sammenhæng tilveie i Undervisningen, at tillempe den efter Elevers og Læreres Stilling, og at forberede en Tilgang af Lærere, efterhaanden som Skolens afsaaede Elever eller Andre viste sig stiftede dertil. Derimod havde man betroet Skolens daglige Orden og Disciplin i andre Hænder, for at ikke de smaalige Stridigheder, som let opstaae herom, blandt et saa stort Antal unge Mænd, netop i den Alder, hvor Trangen mest føles til at forsøge og vise sin mandlige Uafhængighed, skulde indblandes i de langt vigtigere Uoverensstemmelser, som den tvungne Undervisning ved Siden af Lærerepersonatets Ufuldstændighed rimeligvis, ja nødvendigvis, maatte give Anledning til. Iøvrigt havde man, som ovenfor tilsynet angik, henlagt Skolen under Generalstaben, under hvilken jo fornødtvis hele Hærens Undervisningsvæsen, som i det Hele Udvik-

En ångstig Bemærkning betræffende en Enkeltbed i Don Juan.

(Stillet.)

Na til Don Juan. Sætter Søngeren her Phantasi til Stemmen og bruger dette Foredrag til et saadant Accompanement, hvad saar? Saa bliver Situationen en forførelses-Situation; maaske, men ikke i en Opera; derimod i et Drama, hvor en Forfører ikke synger i ti Pigen, men for Pigen, at han ad denne Vej saa hjælpe hende ud i Phantasi. Og skal siggere en saadan Situation. Det bliver ingen Dondyppe, men en Donna, en uddeltet Pige med betydelige Forudsetninger. Forføreren har Stemme, han ved at sætte Phantasi til. Saa synger han stundom for hende, hvad hun gjerne gider høre. Saa vælger han en Dag ved et Tilfælde, saa siges der, dette Numer af Don Juan. Han foredrager det med al Phantasi-Saandels. Han ser naturligvis ikke paa hende, ikke et Øieblik, ikke en Aftaa, saa er Alt løst. Han ser hen for sig, og Stemmen danner hen i Stemning og Phantasi-Fortøllelse. Saa hører Donnaen, tryk som hun er, og da hun ved, at han ikke synger til hende, at det ikke angaar hende, saa giver hun sig hen i Søvnmeris, og da de antages at være lige i Kraft, maatte Forføreren skaffe det første Stevnmøde i Phantasi og i Phantasi-Anstaltens og Aneiens forhyggelige Ansiget til Ansiget. Etal dette fremstillet, saa bliver det ikke væsentligen en Opera, men Overgangen dannes for denne Situation til Forførelsens reflekterede Virkelighed i Dramast eller Fortællingen.

Hvis nu Dr. Hansens Dypgave var i et Drama at constituere denne Situation, saa var hans Foredrag omnibus numeris absoluta, og Enkelt, der har Sands for saadanne Observationer vil vist ikke negte, at det frapperer at høre et saa ypperligt Foredrag. Rolig, inknuant i Stemmen, længselsfuld og drømmende, dog tydelig i Utrykket, articulerende hvert Døgsbav, saa Intet er spildt eller gaar tilspilde, frembringer han en sådan Virkning. Men naar det er i en Opera, og det er her, Slaget skal slaas, saa er det ypperlige Foredrag ikke paa sin reite Plads, ikke et Guldblek i en Sølvfaal. Don Juan er ingen hvalen Citarpiller, eibeller en Forfører, som i første Anløb bruger en saadan Maade. Vil man tage et andet Sted af Dyrtaen, Guitarr-Arien i Ex, eller Don Juans Indblanding i Elvira's første Paris, poverina, poverina, saa vil jeg, døvalende ved det Sidste, sige, her skal hint Foredrag bruges. Væsentligen angaar dette Udbrud Ingen, det er Don Juan, der staar og sigesom grunder i sig selv og anticiperer Afdøelse. Derfor skal der sættes Phantasi til Stemmen, og det Ironiske maa ikke fremkomme ved Don Juans Reflexion over Forførelsen, men være for Alskuren, der forsaar Don Juan. Stuepilleren bør ogsaa derfor paa at være i Ro til det Øieblik, medens det ellers er rigtigt, at han under Arien gaar i en vis Spænding frem og tilbage. Men fremfor Alt maa han ikke komme frem, det han synger disse Ord, thi Elvira skal jo ikke høre dem. Han skal heller ikke synges dem til Leporello som det Dvorige under Arien. Væsentligen betydde de blot, at Don Juan er i Humeur. Den mageløse Virkning i Situationen maa ikke resultere af Don Juans Reflexion eller Overflum, men er at søge i Totalvirksningen, hvad en Forfatter har paavist.

9. SKs eksemplar af *Fædrelandet*, nr. 1891, den 20. maj 1845, anden side, med sidste del af føljetonen

Artiklens to dele er hver blevet kollationeret i tre eksemplarer af hhv. *Fædrelandet*, nr. 1890, den 19. maj 1845 og *Fædrelandet*, nr. 1891, den 20. maj 1845:

A SKs egne eksemplarer, uindbundne og ubeskårne, KA, D pk. 14.

B Det Kgl. Biblioteks eksemplarer, indbundne og beskårne.*

C Det Kgl. Biblioteks eksemplarer, indbundne og beskårne.*

Ved den interne kollation af de tre eksemplarer af hver del blev der ikke konstateret afvigelser.* SKs egne eksemplarer (A) danner grundlag for følgende beskrivelse.

Format og paginering

Formatet svarer til en stor kvart.* Hver avis har et omfang på fire sider, svarende til to blade dannet af et enkelt foldet halvark. På hver side er der to spalter. Spalterne er nummereret hhv. 15145-15152 og 15153-15160; på forsiderne er numrene angivet under spalterne, på de øvrige sider over.

I de to numre af *Fædrelandet* deles siderne, hvorpå SKs artikel er trykt, af en tværgående, fed-fin dobbeltstreg; sidste side i *Fædrelandet*, nr. 1890, deles dog af en fin-fed dobbeltstreg. Teksten i spaltepladsen under skillestregen er avisens føljeton.*

De to dele af SKs artikel er placeret på føljetonpladsen og begynder begge på anden side i avisen. Første del findes i sp. 15147-15152, anden del i sp. 15155-15159. Se illustration 9. Den øvrige spalteplads er i begge tilfælde optaget af en anden artikel, også i to dele, samt korte notitser.

Beskrivelse af SKs egne eksemplarer (A)

Fædrelandet, nr. 1890, måler ca. 257 × 344 mm.* *Fædrelandet*, nr. 1891, måler ca. 258 × 341 mm.*

Papir

Der er benyttet almindeligt trykpapir af en træholdig kvalitet.

Typografi

Det fremherskende skriftsnit i begge numre af *Fædrelandet* er fraktur; til latinsk tekst er benyttet antikva, fremhævet tekst er sat med fed eller spatieret skrift og græske ord med græsk.

På forsiden er avisens navn sat med tekstur (gotisk) og hovedets øvrige oplysninger med fraktur; avishovedet er adskilt fra den øvrige tekst af en datolinje. Hovedet er enslydende i begge numre af avisen:

Fædrelandet. | [Skillestreg] | Abonnementspris i Kjøbenhavn 15 Mpr. Qvartal, 5 Mpr. Maaned, enkelte Nr. 6 B; udenfor Kjøbenhavn 3 R pr. Qvartal frit i Huset. | Hver Søgne-Aften udgaaer et Numer. Bladets Contoir, store Kjøbmagergade Nr. 54, anden Sal, er aabent om Formiddagen Kl. 11-1.*

Datolinjen er i begge tilfælde indrammet af to tværgående dobbeltstreger; den øverste er fed-fin, den nederste fin-fed. Den respektive ordlyd er:

6^{te} Aarg. **Mandagen den 19. Mai 1845.** Nr. 1890.

6^{te} Aarg. **Tirsdagen den 20. Mai 1845.** Nr. 1891.

Årgangsnumrene er venstrestillet, datoerne centreret, og avisnumrene højrestillet.*

Trykkesidspunktet er angivet nederst i avisernes sidste spalte – dog over føljetonen i artiklens første del – og er adskilt fra forudgående notitser af en vandret skillestreg i hele kolumnens bredde. Tidspunktet er det

samme i begge numre af avisen:

Færdigt fra Trykkeriet Kl. 8.

Bagsidernes fod er adskilt fra avisernes øvrige tekst af en tværgående, fed-fin dobbeltstreg. Den er enslydende i begge numre af avisen:

Udgivere: **J. F. Giødwad** og **C. Ploug**. – Ansvarlig Redacteur: **J. F. Giødwad**. | [Skillestreg] | Trykt med Hurtigpresse i det *Brünnichske* Bogtrykkeri ved *J. C. Lund*.

Artiklens overskrift »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed | i Don Juan.« er centreret i spalten og sat med fed ca. 2 grader større end brødteksten.* Uncialen, der indleder brødteksten i begge artikler, er også sat med fed i en størrelse ca. 2 grader over brødteksten. Bemærkningen »(Sluttet.)« under overskriften i artiklens anden del er centreret i spalten og sat med samme punktstørrelse som brødteksten. Fodnoter, der er placeret nederst i spalterne under en kort, venstrestillet streg, er sat med lille skydning i samme punktstørrelse som brødteksten. Første del af artiklen afsluttes med ordene »(Sluttes imorgen.)« sat med samme punktstørrelse som brødteksten og indrykket fra højre. Signaturen i anden del, »A.«, er sat med antikva i samme punktstørrelse som brødteksten og tilsvarende indrykket fra højre.

Mellem overskrift og brødtekst er i begge tilfælde sat en kort, vandret skillestreg. Hver del afsluttes med en kort prydbjælke. Spalterne adskilles overalt af en lodret, fin-fed-fin tripelstreg.

Spaltekolonnen måler ca. 96 mm i bredden, og en spalte har 24 eller 33 linjer. Artiklens brødtekst er sat med en skriftstørrelse svarende til ca. 8 punkt (petit). Der er dobbelt ordmellemlum efter punktum.

Der er flere sætter- og trykfejl i artiklens første del. Ordene »godt Saltmadsstykke« er sat uden mellemrum (SKS 14, 69,7). Der er to eksempler på typer, som ikke holder linjen: Det er 't' i »andet« (69,4) og fra det sidste 'a' i ordet »saa« og resten af linjen i originaltrykket: »saa denne Skuespiller overalt præ-« (69,36-37). Trykfejl i øvrigt skyldes læderede typer.* I artiklens anden del forekommer kun trykfejl i form af læderede typer.*

2. Manuskriptbeskrivelse

Til »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan« findes følgende manuskripter i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kgl. Bibliotek.

- DJ 1 Tre udkast til »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan«, fordelt på syv dobbeltblade, i alt 14 blade.
- Udkast til artiklen.
- 1.1 3 løse dobbeltblade, i alt 6 blade i 4^o.*
- De løse dobbeltblade er delvis nummereret: Bl. [3r] er med blyant nummereret 2, og på bl. [5r] er med blyant skrevet »N^o 3.« i øverste højre hjørne.
- Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 205 mm.*
- Bladene har efter beskrivning været ombøjet to gange på langs. Bl. [5r] er beskrevet ca. to tredjedele, bl. [5v]-[6v] er ubeskrevet. Bl. [1r] har overskriften: »En lille Bemærkning om et en Enkelthed i / Hansens D. Juan.«.
- Få korrektioner i form af udstregede ord. To marginaltilføjelser findes på bl. [4v]: øverst med et indvisningstegn og i venstre margin uden.
- 1.1 (Pap. VI B 190)
- 1.2 Udkast til artiklen.
- 3 dobbeltblade sammenhæftet med en rød silketråd, i alt 6 blade i 4^o.
- Ingen paginering.
- Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 205 mm.
- Bladene er foldet på langs; en bred inderspalte rummer tekst, yderspalten tilføjelser. Bladene har efter beskrivning været

ombøjet to gange på langs. På bl. [6v] afsluttes teksten på langs i yderspalten.

Bl. [1r] har overskriften: »betræffende / En flygtig Bemærkning foranlediget ved en Enkelthed (i Hr / Skuespiller Hansens) Don Juan.«. I overskriften er »flygtig« en tilføjelse indvist med en blækstreg; »betræffende« står oven for overskriften uden indvisningstegn. På bl. [6r] har SK med blyant skrevet »NB. cfr Concepten« i yderspalten og indvist i teksten med en lodret blyantstreg. På bl. [6v] findes afslutningsvis signaturen »A.«. Få korrektioner. På bl. [1v] er en linje slettet med løkker, ellers er kun enkelte ord slettet.

(Pap. VI B 188)

1.2

Kort udkast.

1.3

1 dobbeltblad 4^o.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 × 206 mm.

Bladene har efter beskrivelse været ombøjet to gange på langs.

Bl. [1r] er beskrevet to tredjedele, de øvrige blade er ubeskrevet.

Få korrektioner.

(Pap. VI B 189)

1.3

(KA, B pk. 28, læg 2; Pap. VI B 188-190)

1

3. Tilblivelseshistorie

Manuskriptmaterialet til artiklen er ikke dateret, men et omtrentligt tidspunkt for dens udarbejdelse er perioden fra den 23. feb. 1845 og frem til artiklen blev trykt i *Fædrelandet* den 19. maj. På førstnævnte dato blev Mozarts *Don Juan* igen sat op på Det kgl. Teater efter sidst at have været spillet i sæsonen 1839-40; det genopsatte stykke er netop SKs anledning til at skrive »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan«.

Manuskriptmaterialet består blot af indledende arbejder og afslører ikke noget om artiklens videre tilblivelse. Der er kun få korrektioner og tilføjelser i materialet. Ms. 1.1 og ms. 1.2 er de fyldigste stykker: De er hver især udkast til den endelige artikel, hvor ms. 1.1 forekommer at være det tidligste. Der er foretaget lidt flere korrektioner end i ms. 1.2, dog mest i form af udstregede enkeltord. Ms. 1.1 afsluttes noget abrupt med linjen: »Undskyldning til Hr. Hansen, og til Fædrelandet«.*

Ms. 1.2 ligger tættest på den færdige artikels udformning; den endelige titel kan udledes heraf, og signaturen »A.« kan også læses her. SK har foldet bladene på langs for at kunne bruge den smalle yderspalte til korrektioner i den løbende tekst; hans håndskrift er i begyndelsen sirlig, men efterhånden mere sjuket. Det kunne tyde på, at han har tænkt ms. 1.2 som en renskrift, men senere fortrudt. Nogenlunde enslydende passager findes i de to manuskripter, og desuden har passager fra begge fundet vej til den endelige artikel.

»En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan« er trykt som en føljeton i to dele. Af det foreliggende manuskriptmateriale fremgår det dog ikke, at SK på forhånd har tænkt den som sådan. Både ms. 1.1 og ms. 1.2 er sammenhængende tekststykker. Anden del af den endelige artikel indledes i *Fædrelandet* med ordene: »Nu til Don Juan.« (SKS 14, 73,4). Samme sted i ms. 1.1 begyndes øverst på bl. [3r] med ordene: »Nu til Juan.«. Ms. 1.2 har på bl. [4r] som indledning til et nyt afsnit: »Nu til D. Juan«. Markeringen af dette afsnit er ikke væsensforskellig fra manuskriptets øvrige. Således kan den senere tekstdeling hverken udledes af ms. 1.1 eller 1.2.

Ms. 1.3 er i alt væsentligt benyttet som grundlag for den senere note 2 i artiklens første del. Noten er dog ikke indvist i ms. 1.1 eller 1.2.

I første del af *Enten – Eller* (1843), der indeholder »A.'s Papirer«, er kapitlet »De umiddelbare erotiske Stadier eller det Musikalsk-Erotiske« (SKS 2, 53-136) helliget Mozarts musik og i særdeleshed *Don Juan*. I

artiklen henvises indirekte til *Enten - Eller*, endog to gange. Første gang i artiklens første del: »Jeg tænker ikke paa hin dybe tragiske Situation i anden Act, hvor hun tager Leporello for Don Juan, hvorom en Forfatter har sagt, at det næsten er grusomt, men paa noget Andet« (SKS 14, 72,12-16); i anden del står: »Den mageløse Virkning i Situationen maa ikke resultere af Don Juans Reflexion eller Overskuen, men er at søge i Totalvirkningen, hvad en Forfatter har paavist« (SKS 14, 73,72-76).^{*} SK har altså den fornøjelse i artiklen, der er signeret »A.«, at henvise til »A.'s Papirer« i *Enten - Eller*.

SK blev i samtiden ikke betragtet som artiklens ophavsmand. Således udgav professor Rasmus Nielsen i 1857 SKs artikler uden at medtage »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan«; først to år senere kom den med som et anhang, i øvrigt med oplysningen om referencen til *Enten - Eller* (jf. nedenfor).^{*} For eftertiden har der ikke været tvivl om, at SK er forfatteren, idet ovenstående manuskriptmateriale er bevaret, ligesom han også har vedkendt sig artiklen i journaloptegnelsen NB6:17 (SKS 21, 18,16-23).

Der foreligger ingen renskrift (trykmanuskript) til artiklen.

4. Udgivelsesmåde

»En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan« blev som nævnt trykt i *Fædrelandet*.^{*} Det har ikke været muligt at efterspore, om SK modtog honorar for artiklen.

Af stor betydning for receptionen allerede i SKs umiddelbare eftertid var Rasmus Niensens udgivelse af *S. Kierkegaard's Bladartikler* i 1857 (*Bl.art.*). Heri indgår størstedelen af SKs artikler, dog ikke »En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan«. Rasmus Nielsen udgav den først to år senere i *En Bladartikel af S. Kierkegaard, udgiven som Anhang til »S. Kierkegaards Bladartikler«*, Kbh. 1859.